

Norma prawna

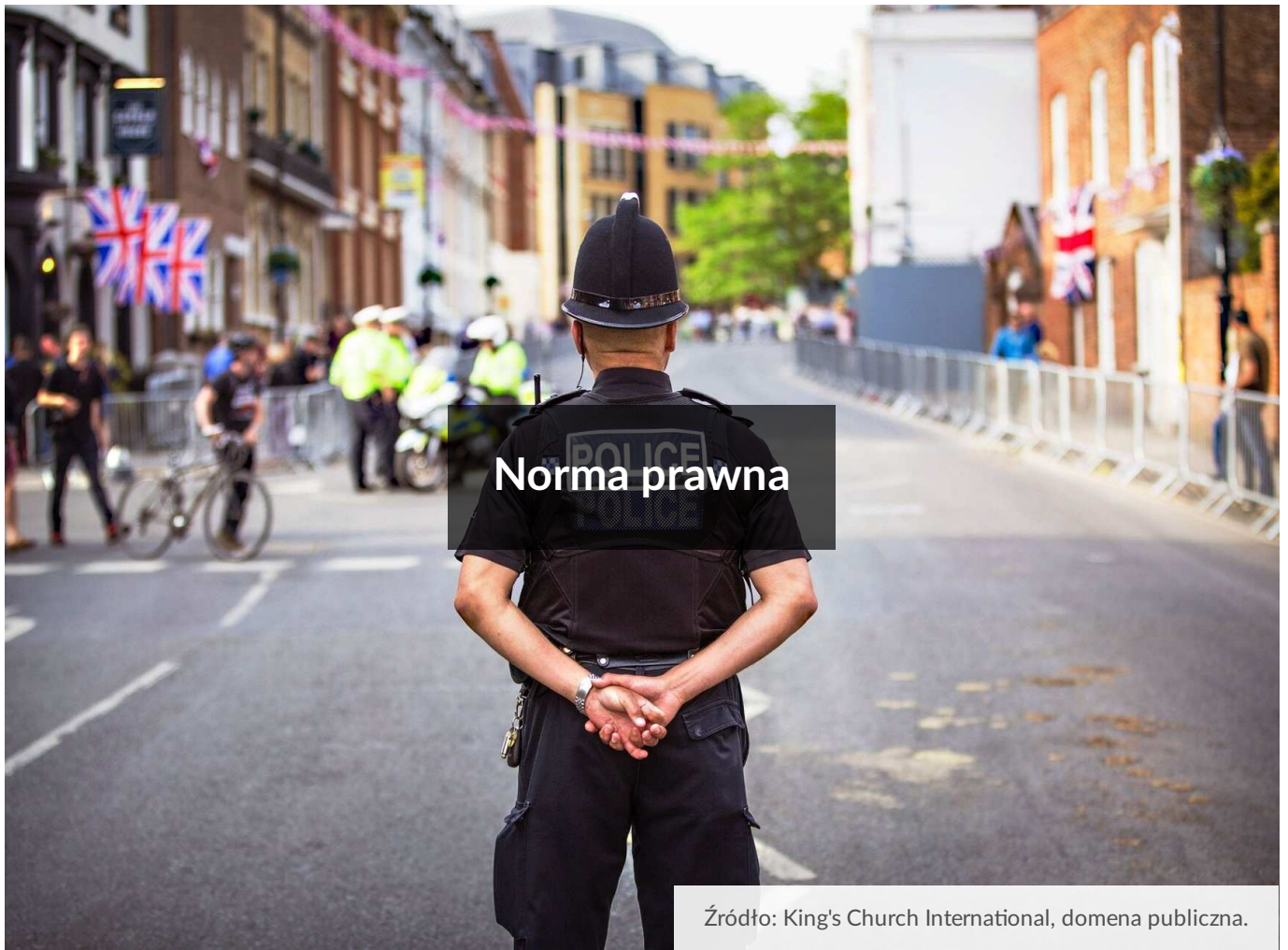
- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Schemat](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: Zbigniew Stawrowski, *Klaps to obowiązek rodziców*, dostępny w internecie: rp.pl [dostęp 12.05.2020 r.].
- Źródło: *Wyrok w imieniu Rzeczypospolitej Polskiej*, dostępny w internecie: orzeczenia.wroclaw.so.gov.pl [dostęp 12.05.2020 r.].

- Źródło: *Ustawa z dnia 20 maja 1971 r. Kodeks wykroczeń*, dostępny w internecie: prawo.sejm.gov.pl [dostęp 11.05.2020 r.].
- Źródło: *Ustawa z dnia 20 czerwca 1997 r. Prawo o ruchu drogowym*, dostępny w internecie: prawo.sejm.gov.pl [dostęp 12.05.2020 r.].
- Źródło: *Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny*, dostępny w internecie: prawo.sejm.gov.pl [dostęp 12.05.2020 r.].
- Źródło: *Ustawa z dnia 26 czerwca 1974 r. Kodeks pracy*, dostępny w internecie: prawo.sejm.gov.pl [dostęp 12.05.2020 r.].
- Źródło: *Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny*, dostępny w internecie: prawo.sejm.gov.pl [dostęp 12.05.2020 r.].
- Źródło: *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.*, dostępny w internecie: sejm.gov.pl [dostęp 12.05.2020 r.].
- Źródło: *Ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy*, dostępny w internecie: prawo.sejm.gov.pl [dostęp 12.05.2020 r.].

Każde społeczeństwo żyje według ustalonych norm. Pozwalają one przewidywać zachowania członków społeczeństwa, dają poczucie bezpieczeństwa, są wspólnym mianownikiem, który integruje. Wśród różnych norm społecznych, takich jak normy obyczajowe, religijne czy moralne, wyróżniają się normy prawne. Przekonajmy się, dlaczego są tak wyjątkowe.

Twoje cele

- Wyjaśnisz, czym jest norma prawna i co odróżnia ją od przepisu prawnego.
- Rozważysz wyjątkowość normy prawnej na tle innych norm społecznych oraz ich wzajemne relacje.
- Scharakteryzujesz elementy normy prawnej oraz różne rodzaje norm prawnych.

Przeczytaj

Norma prawna to ogólna reguła postępowania, mająca formę nakazu, zakazu lub dozwolenia, zawarta w przepisie prawnym.

Norma prawna jest jednym z rodzajów [norm społecznych](#), jednak od pozostałych odróżnia ją sformalizowanie oraz obwarowanie możliwością zastosowania przymusu państwowego, by ją wyegzekwować.

Sformalizowanie normy prawnej oznacza, że jest ona:

- spisana, a dzięki temu (względnie) jednoznaczna;
- uchwalona lub wydana przez odpowiedni organ (np. sejm, Radę Ministrów, radę gminy) w odpowiedniej procedurze (np. wymagana większość i [kworum](#));
- ogłoszona we właściwym [organie publikacyjnym](#) (np. Dziennik Ustaw, dziennik urzędowy województwa, Monitor Polski).

Przykładem poszczególnych norm są znaki drogowe.

Źródło: Grzegorz W. Tężycki, licencja: CC BY-SA 4.0.

Możliwość zastosowania przymusu państwowego wynika z faktu, że jako społeczeństwo daliśmy państwu (organom władzy państwowej) [monopol](#) na stosowanie przemocy wobec osób naruszających normy prawne, uzyskując dzięki temu poczucie bezpieczeństwa. Możliwość zastosowania przemocy w celu wdrożenia normy w życie skutkuje również nieuchronnością sankcji – w przypadku udowodnionego naruszenia normy prawnej, sprawcę czekają negatywne konsekwencje.

Zdarza się, że norma prawna utożsamiana jest z pojęciem przepisu prawnego i oba te terminy bywają używane zamiennie. Mówimy, że przestrzegamy przepisów lub że postępujemy zgodnie z normami prawa i znaczy to właściwie to samo. Tymczasem, choć w niektórych okolicznościach pojęcia te mogą oznaczać to samo, nie należy między nimi stawiać znaku równości.

Przepis prawny to najmniejsza jednostka redakcyjna aktu normatywnego w formie zdania, ujęta jako artykuł, paragraf, ustęp, punkt lub litera. Normy prawne mają zaś charakter abstrakcyjny – to przekonanie powstałe w naszej świadomości na temat tego, co jest zgodne lub niezgodne z obowiązującym prawem. Są treścią, która przybiera formę przepisów.

Zastanów się, od kiedy i skąd wiesz, że nie wolno przechodzić przez jezdnię na czerwonym świetle. Czy znany ci był już wtedy przepis Kodeksu wykroczeń? Ten w art. 92. § 1. mówi:

” Ustawa z dnia 20 maja 1971 r. Kodeks wykroczeń

Kto nie stosuje się do znaku lub sygnału drogowego (...) podlega karze grzywny albo karze nagany.

Źródło: Ustawa z dnia 20 maja 1971 r. Kodeks wykroczeń, dostępny w internecie: prawo.sejm.gov.pl [dostęp 11.05.2020 r.].

Czym się kierujemy, czekając na zielone światło – normą prawną czy przepisem?

Norma prawna zawiera zwykle trzy elementy – hipotezę, dyspozycję i sankcję. Wyróżnienie tych elementów w jej budowie ułatwia proces stosowania norm prawnych.

Hipoteza to część normy prawnej, w której określony jest adresat normy i okoliczności, w jakich ma ona zastosowanie. Dyspozycja zawiera wzór pożądanego zachowania, jakiego oczekuje się od adresata. Sankcja natomiast to negatywna konsekwencja, jaka grozi adresatowi w przypadku naruszenia dyspozycji.

Elementy normy prawnej stanowią punkt wyjścia do ich podziału na różne rodzaje.

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Słownik

norma społeczna

powszechnie akceptowana w danym społeczeństwie reguła postępowania w określonej sytuacji

kworum

minimalna liczba członków zgromadzenia, niezbędna do prowadzenia obrad lub podjęcia wiążących decyzji

organ publikacyjny

organy przeznaczone do publikowania aktów prawnych wydawane przez właściwe organy przeznaczone do ogłaszania aktów normatywnych, aktów prawnych lub ogłoszeń urzędowych

monopol

wyłączne uprawnienie do realizacji określonych działań

Schemat

Polecenie 1

Zapoznaj się ze schematem, a następnie wykonaj ćwiczenia.

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Ćwiczenie 1

Wyjaśnij, dlaczego ludzie zdecydowali się unormować pewne kwestie prawem.

Ćwiczenie 2

Rozstrzygnij, czy prawo powinno regulować wszystkie dziedziny życia społecznego i przejawy aktywności ludzi. Uzasadnij odpowiedź.

Ćwiczenie 3

Rozstrzygnij, czy normy prawne powinny odzwierciedlać treść innych norm społecznych funkcjonujących w społeczeństwie. Uzasadnij swoją odpowiedź.

Ćwiczenie 4

Wyjaśnij, od czego zależy przestrzeganie norm prawnych w społeczeństwie. Czy wysokość sankcji ma tutaj duże znaczenie?

Ćwiczenie 5

Dura lex, sed lex – rozstrzygnij, czy zawsze należy bezwzględnie przestrzegać norm prawnych.

Uzasadnij swoją odpowiedź.

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Wśród wymienionych norm społecznych wskaż normy prawne.

- Ludziom starszym należy okazywać szacunek.
- W każdy pierwszy piątek miesiąca należy się spowiadać.
- Na pogrzeb wypada ubrać się na czarno.
- Współcześnie nie całuje się już kobiet w rękę podczas powitania.
- Obywatele muszą płacić podatki.
- Urzędnikom państwowym nie wolno czerpać osobistych korzyści w zamian za załatwianie sprawy.
- W Polsce obowiązuje ruch prawostronny.
- W lesie nie wolno spuszczać psa ze smyczy.

Ćwiczenie 2

Zapoznaj się z tekstami i wykonaj ćwiczenie.

Źródło I

” Zbigniew Stawrowski

Klaps to obowiązek rodziców

Sensem rodzicielstwa jest wspieranie dziecka na jego drodze dorastania ku odpowiedzialnej wolności. Symbolem takich właśnie rodzicielskich działań jest przysłowiowy klaps, który nie jest żadnym biciem, nie jest nawet czymś szkodliwym, lecz – przeciwnie – jest czynem o wysokiej wartości wychowawczej i dlatego zasługuje wręcz na pochwałę.

Źródło: Zbigniew Stawrowski, *Klaps to obowiązek rodziców*, dostępny w internecie: rp.pl [dostęp 12.05.2020 r.].

Źródło II

” **Ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy**

Art. 96

Osobom wykonującym władzę rodzicielską oraz sprawującym opiekę lub pieczę nad małoletnim zakazuje się stosowania kar cielesnych.

Źródło: *Ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy*, dostępny w internecie: prawo.sejm.gov.pl [dostęp 12.05.2020 r.].

Uzasadnienie:

Ćwiczenie 3

Zapoznaj się z tekstami i wykonaj ćwiczenie.

Źródło I

” Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.

Art. 134.

Prezydent Rzeczypospolitej jest najwyższym zwierzchnikiem Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej.

Źródło: *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.*, dostępny w internecie: sejm.gov.pl [dostęp 12.05.2020 r.].

Źródło II

” *Wyrok w imieniu Rzeczypospolitej Polskiej*

Sąd Okręgowy we Wrocławiu Wydział I Cywilny (...) po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 19 kwietnia 2013 r. we Wrocławiu sprawy z powództwa Gminy Wrocław przeciwko Wspólnocie Mieszkaniowej Cichy Zakątek położonej przy ul. Zielonej we Wrocławiu o uchylenie uchwały uchyla (...) uchwałę właścicieli lokali nieruchomości (...) z dnia 09.10.2012r. nr (...) w zakresie (...) wprowadzonego tą uchwałą regulaminu porządku domowego.

Źródło: *Wyrok w imieniu Rzeczypospolitej Polskiej*, dostępny w internecie: orzeczenia.wroclaw.so.gov.pl [dostęp 12.05.2020 r.].

Źródło III

” Ustawa z dnia 20 czerwca 1997 r. Prawo o ruchu drogowym

Kierujący pojazdem, włączając się do ruchu, jest obowiązany zachować szczególną ostrożność oraz ustąpić pierwszeństwa innemu pojazdowi lub uczestnikowi ruchu.

Źródło: *Ustawa z dnia 20 czerwca 1997 r. Prawo o ruchu drogowym*, dostępny w internecie: prawo.sejm.gov.pl [dostęp 12.05.2020 r.].

Ćwiczenie 4

Ćwiczenie 5

Rozstrzygnij, jaki charakter mają poniższe normy – nakazujący, zakazujący czy pozwalający.

Norma	Norma nakazująca	Norma zakazująca
-------	------------------	------------------

Norma pozwalająca		
Funkcjonariusz publiczny, który, przekraczając swoje uprawnienia lub nie dopełniając obowiązków, działa na szkodę interesu publicznego lub prywatnego, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3. (Rozważ charakter normy, jeśli jej adresatem jest funkcjonariusz publiczny).	☐	☐

☐		
Kto uderza człowieka lub w inny sposób narusza jego nietykalność cielesną, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do roku.	☐	☐

(Rozważ charakter normy, jeśli jej adresatem jest jednostka).

□

Jaki charakter mają dwie przytoczone powyżej normy, jeśli rozważymy je jako normy, których adresatem jest sąd?

□

Dłużnik powinien wykonać zobowiązanie zgodnie z jego treścią i w sposób odpowiadający jego celowi społeczno-gospodarczemu oraz zasadom współżycia społecznego, a jeżeli istnieją w tym zakresie ustalone zwyczaje – także w sposób odpowiadający tym zwyczajom.

□

Art. 155. 2. W razie nieudzielenia Radzie Ministrów wotum zaufania w trybie określonym w ust. 1, Prezydent

Rzeczypospolitej skraca
kadencję Sejmu
i zarządza wybory.

□

Art. 225. Jeżeli w ciągu
4 miesięcy od dnia
przedłożenia Sejmowi
projektu ustawy
budżetowej nie zostanie
ona przedstawiona
Prezydentowi
Rzeczypospolitej do
podpisu, Prezydent
Rzeczypospolitej może
w ciągu 14 dni zarządzić
skrócenie kadencji
Sejmu.

□

Art. 21. 1. Prezes Rady
Ministrów wydaje:
1) Dziennik Ustaw
i Monitor Polski (...)
Art. 9. 1. W Dzienniku
Ustaw Rzeczypospolitej
Polskiej, zwanym dalej
„Dziennikiem Ustaw”,
ogłasza się: (...) 6)
orzeczenia Trybunału
Konstytucyjnego
dotyczące aktów
normatywnych
ogłoszonych
w Dzienniku Ustaw.

□

Nauczycielowi
wychowującemu
przynajmniej jedno
dziecko w wieku do 14
lat przysługuje w ciągu
roku kalendarzowego
zwolnienie od pracy
w wymiarze 2 dni,
z zachowaniem prawa
do wynagrodzenia.

□

□

□

Ćwiczenie 6

Rozstrzygnij, jaki charakter mają wymienione w poniższych przepisach sankcje.

Sankcja	Sankcja karna	Sankcja egzekucyjna
Sankcja nieważności		
Kto nie opuszcza zbiegowiska publicznego pomimo wezwania właściwego organu, podlega karze aresztu albo grzywny.	☐	☐
□		
Kto umyślnie niszczy, uszkadza, usuwa lub w inny sposób czyni bezskutecznymi znaki umieszczone przez organ państwowy w celu stwierdzenia tożsamości przedmiotu, zamknięcia go lub poddania rozporządzeniu władzy, podlega karze aresztu, grzywny albo karze nagany.	☐	☐
□		
Czynność prawna dokonana przez osobę, która nie ma zdolności	☐	☐

do czynności prawnych,
jest nieważna.

□

Art. 48. 1. Organ nadzoru budowlanego nakazuje (...) w drodze decyzji, rozbiórkę obiektu budowlanego lub jego części, będącego w budowie albo wybudowanego: 1) bez wymaganego pozwolenia na budowę (...).

□

Art. 222.
§ 1. Właściciel może żądać od osoby, która włada faktycznie jego rzeczą, ażeby rzecz została mu wydana, chyba że osobie tej przysługuje skuteczne względem właściciela uprawnienie do władania rzeczą.
§ 2. Przeciwno osobie, która narusza własność w inny sposób aniżeli przez pozbawienie właściciela faktycznego władztwa nad rzeczą, przysługuje

właścicielowi roszczenie
o przywrócenie stanu
zgodnego z prawem
i o zaniechanie naruszeń.

□

Ćwiczenie 7

Zapoznaj się z tekstami i wykonaj ćwiczenie.

Źródło I

” Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny

Art. 161.

§ 2. Kto, wiedząc, że jest dotknięty chorobą weneryczną lub zakaźną, ciężką chorobą nieuleczalną lub realnie zagrażającą życiu, naraża bezpośrednio inną osobę na zarażenie taką chorobą, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

Źródło: *Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny*, dostępny w internecie: prawo.sejm.gov.pl [dostęp 12.05.2020 r.].

Źródło II

” Ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy

Art. 23. Małżonkowie mają równe prawa i obowiązki w małżeństwie. Są obowiązani do wspólnego pożycia, do wzajemnej pomocy i wierności oraz do współdziałania dla dobra rodziny, którą przez swój związek założyli.

Źródło: *Ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy*, dostępny w internecie: prawo.sejm.gov.pl [dostęp 12.05.2020 r.].

Źródło III

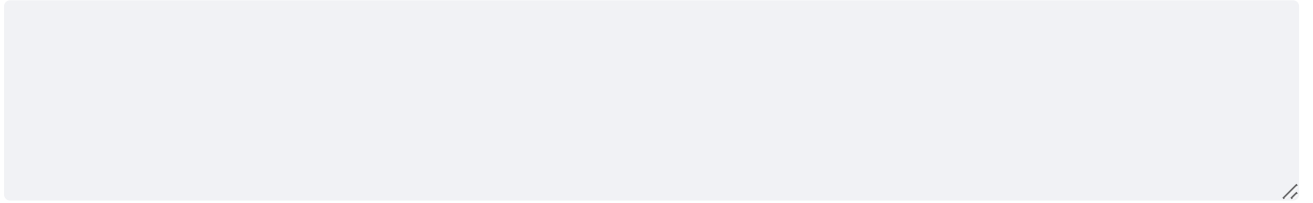
” Ustawa z dnia 26 czerwca 1974 r. Kodeks pracy

Art. 18. Osoba, wobec której pracodawca naruszył zasadę równego traktowania w zatrudnieniu, ma prawo do odszkodowania

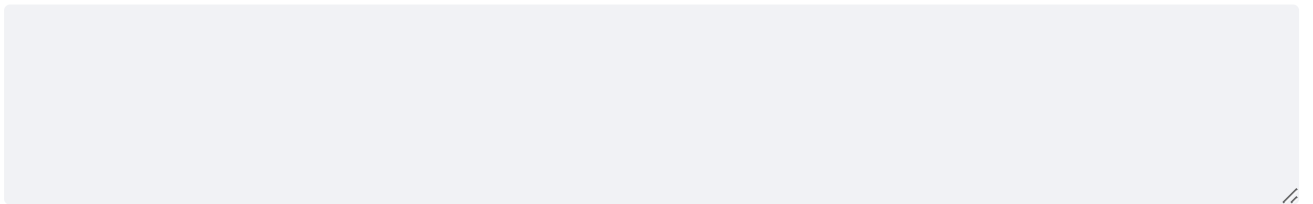
w wysokości nie niższej niż minimalne wynagrodzenie za pracę,
ustalane na podstawie odrębnych przepisów.

Źródło: *Ustawa z dnia 26 czerwca 1974 r. Kodeks pracy*, dostępny w internecie: prawo.sejm.gov.pl [dostęp 12.05.2020 r.].

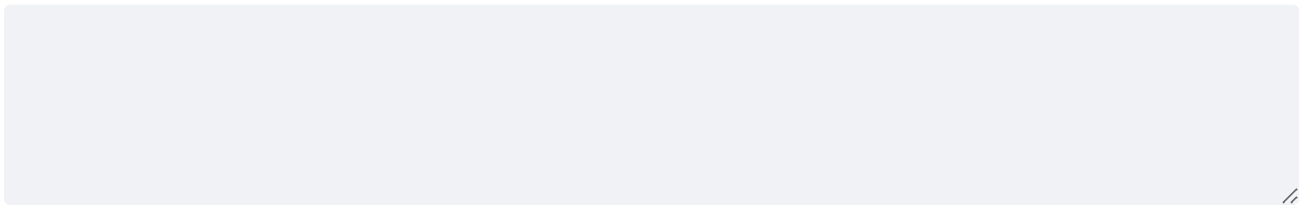
1.

2.

3.

Zapoznaj się z tekstami i wykonaj ćwiczenie.

Źródło I

” Ustawa z dnia 26 czerwca 1974 r. Kodeks pracy

Art. 11. Pracodawca jest obowiązany szanować godność i inne dobra osobiste pracownika.

Źródło: *Ustawa z dnia 26 czerwca 1974 r. Kodeks pracy*, dostępny w internecie: prawo.sejm.gov.pl [dostęp 12.05.2020 r.].

Źródło II

” Ustawa z dnia 26 czerwca 1974 r. Kodeks pracy

Art. 222.

§ 7. Pracodawca informuje pracowników o wprowadzeniu monitoringu, w sposób przyjęty u danego pracodawcy, nie później niż 2 tygodnie przed jego uruchomieniem.

Źródło: *Ustawa z dnia 26 czerwca 1974 r. Kodeks pracy*, dostępny w internecie: prawo.sejm.gov.pl [dostęp 12.05.2020 r.].

Źródło III

” Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny

Art. 270. § 1. Kto, w celu użycia za autentyczny, podrabia lub przerabia dokument (...), podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

Źródło: *Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny*, dostępny w internecie: prawo.sejm.gov.pl [dostęp 12.05.2020 r.].

2.

3.

Ćwiczenie 9

Zapoznaj się z tekstami i wykonaj ćwiczenie.

Źródło I

” Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny

Art. 945. § 1. Testament jest nieważny, jeżeli został sporządzony:

1) w stanie wyłączającym świadome albo swobodne powzięcie decyzji i wyrażenie woli.

Źródło: *Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny*, dostępny w internecie: prawo.sejm.gov.pl [dostęp 12.05.2020 r.].

Źródło II

” Ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy

Art. 93.

§ 1. Władza rodzicielska przysługuje obojgu rodzicom.

§ 2. Jeżeli wymaga tego dobro dziecka, sąd w wyroku ustalającym pochodzenie dziecka może orzec o (...) pozbawieniu władzy rodzicielskiej jednego lub obojga rodziców.

Źródło: *Ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy*, dostępny w internecie: prawo.sejm.gov.pl [dostęp 12.05.2020 r.].

Źródło III

” Ustawa z dnia 26 czerwca 1974 r. Kodeks pracy

Art. 45.

§ 1. W razie ustalenia, że wypowiedzenie umowy o pracę zawartej na czas nieokreślony jest nieuzasadnione lub narusza przepisy o wypowiedzaniu umów o pracę, sąd pracy (...) orzeka o bezskuteczności wypowiedzenia (...).

Źródło: *Ustawa z dnia 26 czerwca 1974 r. Kodeks pracy*, dostępny w internecie: prawo.sejm.gov.pl [dostęp 12.05.2020 r.].

Źródło IV

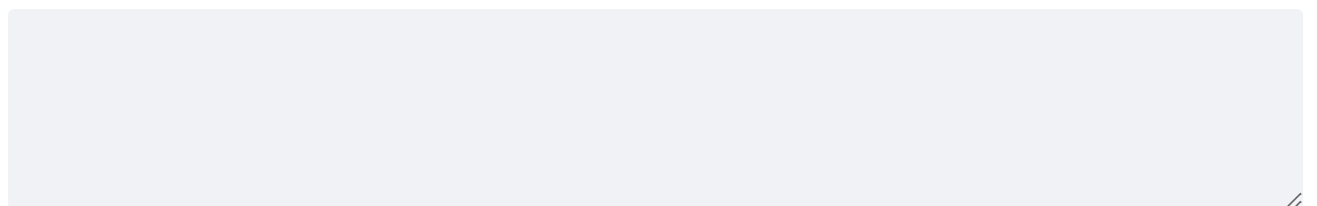
” Ustawa z dnia 26 czerwca 1974 r. Kodeks pracy

Art. 45.

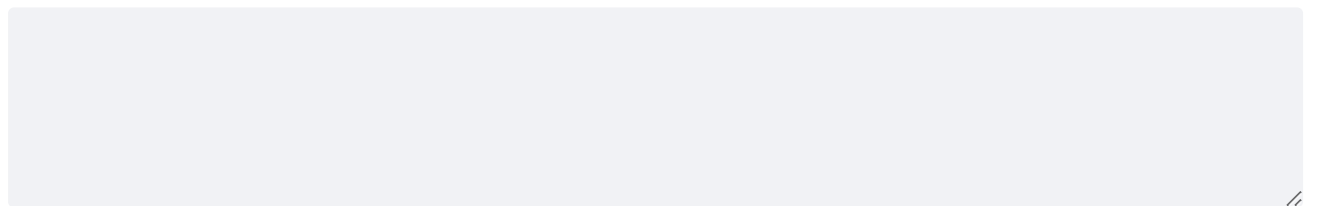
§ 1. W razie ustalenia, że wypowiedzenie umowy o pracę zawartej na czas nieokreślony jest nieuzasadnione lub narusza przepisy o wypowiedzaniu umów o pracę, sąd pracy – stosownie do żądania pracownika – (...) jeżeli umowa uległa już rozwiązaniu – [orzeka] o przywróceniu pracownika do pracy na poprzednich warunkach albo o odszkodowaniu.

Źródło: *Ustawa z dnia 26 czerwca 1974 r. Kodeks pracy*, dostępny w internecie: prawo.sejm.gov.pl [dostęp 12.05.2020 r.].

1.

A large rectangular area that has been redacted, appearing as a solid light gray block.

2.

A large rectangular area that has been redacted, appearing as a solid light gray block.

3.

4.

Dla nauczyciela

Autorka: Anna Rabięga

Przedmiot: wiedza o społeczeństwie

Temat: Norma prawna

Grupa docelowa: III etap edukacyjny, liceum, technikum, zakres podstawowy, zakres rozszerzony

Podstawa programowa:

Zakres podstawowy

V. Prawo w Rzeczypospolitej Polskiej.

Uczeń:

1) wyjaśnia, czym różnią się normy prawne od innych typów norm; wymienia podstawowe zasady prawa (prawo nie działa wstecz, domniemanie niewinności, nie ma winy bez prawa, nieznanostwo prawa szkodzi) i wyjaśnia konsekwencje ich łamania.

Zakres rozszerzony

XI. System prawa w Rzeczypospolitej Polskiej.

Uczeń:

1) rozróżnia źródła, z których wywodzą się normy w różnych systemach prawnych (prawo: zwyczajowe, precedensowe, religijne, pozytywne).

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje obywatelskie.

Cele operacyjne:

Uczeń:

- wyjaśnia, czym jest norma prawna i co odróżnia ją od przepisu prawnego;
- rozważa wyjątkowość normy prawnej na tle innych norm społecznych oraz ich wzajemne relacje;

- charakteryzuje elementy normy prawnej oraz różne rodzaje norm prawnych.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- rybi szkielet;
- analiza materiałów źródłowych;
- rozwiązywanie ćwiczeń interaktywnych;
- spektrum.

Formy zajęć:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami i dostępem do internetu, słuchawki;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda.

Przebieg zajęć:

Faza wstępna

1. Nauczyciel rysuje na tablicy szkielet ryby, w jej „głowie” umieszczając tekst „Rodzaje norm społecznych”. Chętni/wybrani uczniowie przedstawiają swoje propozycje rodzajów norm społecznych, a nauczyciel notuje je wzdłuż grubszych „ości” rybiego szkieletu. Uczniowie podają również przykłady wymienionych rodzajów norm, które nauczyciel umieszcza przy mniejszych „ościach” rybiego szkieletu.

Faza realizacyjna

1. Uczniowie zapoznają się ze schematem, a następnie w parach odpowiadają na pytania. Chętne lub wybrane osoby przedstawiają swoje odpowiedzi.

2. Uczniowie wysłuchują kolejnych stwierdzeń przedstawianych przez nauczyciela i określają, poprzez ustawienie się w pobliżu kartek ze słowami „TAK” lub „NIE” wywieszonych na przeciwległych końcach sali, czy zgadzają się, czy też nie z danym stwierdzeniem. Osoby, które nie mają zdania lub są niezdecydowane, mogą zająć miejsce pośrodku sali. Gdy wszyscy uczniowie zajmą miejsca, chętni/wybrani uczniowie

uzasadniają swoje wybory. Można również przeprowadzić krótką dyskusję na dany temat. Uczniowie, którzy w czasie dyskusji zmieniają zdanie, mogą zmienić także miejsce ustawienia na sali. Wówczas warto ich zapytać, co wpłynęło na zmianę zdania. Po zakończeniu wymiany poglądów przez uczniów nauczyciel może uzupełnić lub podsumować dane zagadnienie, jeśli nie zostało wyczerpane. Następnie prezentowane jest kolejne stwierdzenie, a uczestnicy po raz kolejny zmieniają miejsce. Stwierdzenia:

- Normy prawne powinny wiernie odzwierciedlać pozostałe normy społeczne obowiązujące w danej zbiorowości.
- Prawo powinno regulować jak najwięcej aspektów życia społecznego, żeby zawsze było wiadomo jednoznacznie, jak trzeba się zachować.
- Twarde prawo, ale prawo. Sądy nie powinny uwzględniać żadnych wyjątkowych okoliczności dotyczących sprawcy ani czynu, jakiego się dopuścił, tylko bezwzględnie stosować obowiązujące prawo, choćby najsurowsze.
- To słuszne, że „Wobec sprawcy, który w czasie popełnienia przestępstwa nie ukończył 18 lat, nie orzeka się kary dożywotniego pozbawienia wolności”.
- Sankcja przewidziana w przepisie „Kto publicznie znieważa Naród lub Rzeczpospolitą Polską, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3” jest zbyt surowa.

Faza podsumowująca

1. Uczniowie samodzielnie rozwiązują ćwiczenia interaktywne. Po upływie wyznaczonego czasu chętni/wybrani uczniowie przedstawiają swoje rozwiązania.

Praca domowa:

Czy człowiek powinien zawsze podporządkowywać się normom prawnym? Rozważ argumenty przemawiające za bezwzględnym przestrzeganiem prawa i okoliczności, w których można usprawiedliwić odstępianie od tej zasady.

Materiały pomocnicze:

Ustawa z dnia 20 maja 1917 r. Kodeks wykroczeń, prawo.sejm.gov.pl.

Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny, prawo.sejm.gov.pl.

Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny, prawo.sejm.gov.pl.

Ustawa z dnia 26 czerwca 1974 r. Kodeks pracy, prawo.sejm.gov.pl.

Ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy, prawo.sejm.gov.pl.

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r., sejm.gov.pl.

Ustawa z dnia 20 czerwca 1997 r. Prawo o ruchu drogowym, prawo.sejm.gov.pl.

Zbigniew Stawrowski, *Klaps to obowiązek rodziców*, rp.pl.

Wyrok w imieniu Rzeczypospolitej Polskiej, orzeczenia.wroclaw.so.gov.pl.

Wskazówki metodyczne opisujące różne zastosowania multimedium:

Schemat może posłużyć do uporządkowania wiedzy i powtórzenia wiadomości.